

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:

- Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DIS/94/095/2405

16 november 1994

Onderwerp: Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 43/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

b/a [REDACTED]

[REDACTED]
Kolonel - KLu

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 3 18 66 34

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/2405 d.d. 16 november 1994

AAN:

Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HMA
CIC
Archief

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 3 18 66 34

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST/CO

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

43/94

(Afgesloten 161400 NOV 1994)

Bosnië-Herzegovina

De Amerikaanse regering heeft aangekondigd het toezicht op naleving van het VN-embargo op wapenleveranties aan de Bosnische regering te zullen staken, tenzij de Veiligheidsraad binnen twee weken een ontwerp-resolutie aanneemt die de Moslims van dit embargo vrijstelt. Zoals bekend had de Amerikaanse regering eerder deze maand een ontwerpresolutie ingediend die uitging van opheffing van het wapenembargo over zes maanden, tenzij de Bosnische Serviërs voor die tijd het vredesvoorstel van de internationale Contactgroep zouden hebben aanvaard. Tegen deze resolutie bestaat zoveel verzet in de Veiligheidsraad, dat aanvaarding vrijwel uitgesloten is.

De Bosnische Moslims hebben de Amerikaanse aankondiging verwelkomd. Zij hebben reeds lang gepleit voor formele opheffing van het embargo. De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft gezegd de Amerikaanse stap niet goed te keuren, maar wel te verwelkomen, omdat daarmee onderstreept wordt dat de VS zich in de praktijk achter de Moslims opstellen. Overigens hebben beide partijen de verwachting uitgesproken dat op korte termijn geen veranderingen zullen plaatsvinden in aard en intensiteit van de gevechten, omdat de Moslims ook onder het embargo-regime hun bewapening hebben kunnen uitbreiden en verbeteren. Ook de "Joegoslavische" regering heeft de Amerikaanse aankondiging een bewijs van Amerikaanse partijdigheid genoemd, al stelde zij dat de effecten op korte termijn gering zouden zijn, omdat de Moslims in de praktijk toch al bewapend werden.

Hoewel de militaire implicaties van de Amerikaanse stap zeker op korte termijn vermoedelijk inderdaad beperkt zullen zijn, kan zij verstrekkende politieke gevolgen hebben. Vele regeringen hebben er inmiddels op gewezen dat unilaterale stappen zoals de Amerikaanse de internationale solidariteit met betrekking tot de conflicten in het voormalige Joegoslavië ondergraven. Op termijn is een toename van de wapensmokkel naar Bosnië-Herzegovina vrijwel zeker. Verschillende landen die troepen bijdragen aan UNPROFOR, waaronder Frankrijk en Spanje, hebben in het verleden aangegeven dat zij zullen overwegen hun eenheden uit Bosnië-Herzegovina terug te trekken indien het wapenembargo wordt opgeheven, omdat de veiligheid van die eenheden dan in het geding zou kunnen komen. Denkbaar is dat deze landen de Amerikaanse maatregel zullen aangrijpen om hun betrokkenheid bij de burgeroorlog in Bosnië-Herzegovina opnieuw ter discussie te stellen. Het Russische parlement heeft de Amerikaanse

stap bekritiseerd en uiting gegeven aan de vrees voor een "sterke terugval in de Balkan-crisis". Deze reactie wijst erop dat het functioneren van de Contactgroep (waarvan naast de VS en Rusland, Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië deel uitmaken) door de Amerikaanse maatregel verder zal worden bemoeilijkt. Naar verluidt zou de Turkse regering eveneens overwegen de controle op naleving van het embargo te staken. Zoals bekend heeft Turkije, dat een belangrijke bijdrage levert aan UNPROFOR, zich in het verleden herhaaldelijk achter de Bosnische Moslims opgesteld.

De afgelopen dagen hebben Bosnische Serviërs rond Bihac (west-Bosnië) een groot deel van het kort tevoren door Moslims veroverde gebied hernomen. De Chef Staf van de Bosnisch-Servische strijdkrachten (VRS), Milovanovic, heeft de Moslims opgeroepen zich in het gehele gebied over te geven. Karadzic heeft gedreigd de totale enclave rond Bihac te veroveren. Bij die gelegenheid stelde Karadzic onder meer dat Bihac en de andere door de VN tot "veilige gebieden" uitgeroepen steden (Srebrenica, Zepa, Gorazde, Sarajevo en Tuzla) geregeld door de Moslims worden gebruikt als basis voor offensieve operaties. Doel zou zijn daarmee de mogelijkheden van de VRS om tegenacties te ondernemen, te beperken. Karadzic stelde dat het tegenoffensief dat de VRS momenteel uitvoeren, tot doel heeft Bihac en omgeving te demilitariseren. Onduidelijk is hoe dit valt te rijmen met de status van Bihac als "veilig gebied".

Op grond van de Servische vorderingen bij Bihac heeft de Bosnische president Izetbegovic gevraagd om een speciale bijeenkomst van de Veiligheidsraad. Deze heeft inmiddels plaatsgevonden. In een resolutie worden alle bij het conflict betrokken partijen opgeroepen de status van Bihac als "veilig gebied" te respecteren. Tevens werd geëist dat de internationale grenzen van Bosnië-Herzegovina niet worden geschonden. Laatstgenoemde bepaling houdt met name verband met meldingen dat eenheden uit de aangrenzende Kroatisch-Servische gebieden de VRS bijstaan in hun strijd tegen de Moslims.

Volgens de jongste aanwijzingen is de afgelopen dagen inderdaad sprake geweest van aanwezigheid van kleine eenheden van de Kroatisch-Servische strijdkrachten (SVK) in Bosnië-Herzegovina om de VRS bij te staan. Tot op heden had deze assistentie zich grotendeels beperkt tot grensoverschrijdende artilleriebeschietingen. Daarmee is de eis van de Veiligheidsraad dat de internationale grenzen van Bosnië-Herzegovina en Kroatië dienen te worden gerespecteerd, met voeten getreden. Overigens wordt nog steeds aangenomen dat de steun van de SVK aan de VRS relatief beperkt van aard zal blijven, met name nu de Serviërs rond Bihac aan de winnende hand zijn.

heeft de afgelopen dagen gemeld dat aanhangers van het voormalige Bosnische presidiumlid Abdic, die enkele weken geleden zijn verjaagd door Bosnische regeringseenheden naar vluchtelingenkampen in UNPA-noord, aldaar zijn uitgerust met wapens en uniformen van de SVK. In die kampen zouden geruchten gaan dat de aanhangers van Abdic op korte termijn zullen kunnen terugkeren naar hun woonplaatsen in de Bihac-enclave. Wellicht zijn dit de SVK-troepen die inmiddels de grens met Bosnië-Herzegovina hebben overschreden. Overigens heeft UNHCR op grond van deze militaire voorbereidingen besloten de bevoorrading van de betreffende kampen voorlopig te staken.

Denkbaar is dat Abdic inderdaad van de Servische vorderingen rond Bihac gebruik zal willen maken om zijn terugkeer naar stellingen in de Bihac-enclave mogelijk te maken. Het is echter zeker in het licht van de gemelde opstelling van de Veiligheidsraad opmerkelijk dat hij daarbij gebruik wil maken van SVK-uniformen. Bovendien is het de vraag of zijn nauwe samenwerking met de (Bosnische en Kroatische) Serviërs zijn geloofwaardigheid bij de lokale bevolking ten goede zou komen. Overigens zou een hervatting van de strijd tussen Abdic en de Bosnische regeringstroepen vermoedelijk leiden tot verzwakking van beide partijen, en derhalve in het voordeel van de Serviërs zijn.

De Bosnische premier Silajdzic heeft de genoemde resolutie van de Veiligheidsraad met betrekking tot Bosnië-Herzegovina "zinloos" genoemd en aangedrongen op NAVO-luchtaanvallen op Servische stellingen rond Bihac in zowel Bosnië-Herzegovina als Kroatië. Zoals bekend heeft ook in het verleden de Bosnische regering Servische offensieve acties tegen "veilige gebieden", waarbij in veel gevallen werd gereageerd op militaire acties van de Moslims, aangegrepen voor pogingen om actieve NAVO-interventies tegen de Serviërs uit te lokken.

Vermeldenswaard is overigens dat de Kroatische regering heeft gezinspeeld op een mogelijke interventie in dit gebied. Naar aanleiding van de meldingen van SVK-operaties tegen de Bosnische Moslims bij Bihac heeft de Kroatische minister van Buitenlandse Zaken Granic gesteld dat zijn regering niet kan toestaan dat vanuit Kroatisch grondgebied de Federatie die formeel bestaat tussen Bosnische Kroaten en Moslims wordt aangevallen. Hoewel de Kroatische CVSE-ambassadeur een Kroatische interventie in Bihac "onvermijdelijk" heeft genoemd indien Bihac zou dreigen te vallen, wordt voornamelijk aangenomen dat Kroatië een verdere complicatie van de situatie rond Bihac zal willen vermijden. De uitspraak van Granic heeft waarschijnlijk tot doel om nogmaals te onderstrepen dat hij UNPA-noord als Kroatisch grondgebied beschouwt. Ook moet daarmee een grootschalige interventie van de SVK in Bosnië-Herzegovina worden ontmoedigd. Overigens blijft zo'n interventie onwaarschijnlijk nu de VRS in staat zijn gebleken zelfstandig verloren gebied te heroveren.

Een Bosnisch-Kroatische zegsman heeft melding gemaakt van bewegingen van VRS-eenheden in westelijke richting door de Posavina-corridor, de verbindingsweg tussen de Servische gebieden in oost- en west-Bosnië. Denkbaar is dat het hier eenheden betreft die aan de fronten in oost-Bosnië worden onttrokken en naar west-Bosnië (in casu de omgeving van Bihac) worden overgebracht. Mogelijk zijn daardoor de Servische stellingen in oost-Bosnië zodanig verzwakt dat de Moslims ook daar offensieve operaties kunnen gaan uitvoeren.

Het parlement van de Bosnisch-Servische gebieden (RS) heeft het afgelopen weekeinde besloten de staat van oorlog slechts uit te roepen voor het gebied dat direct door Moslim-offensieven wordt bedreigd. Verder werden "het opperbevel en de hoogste commandant" van de RS gemachtigd deze maatregel zelfstandig verder uit te breiden, indien dit noodzakelijk zou blijken. Aan dit besluit is een langdurige discussie vooraf gegaan, met name omdat de staat van oorlog de president in staat zou stellen bij decreet te regeren. Kennelijk bestond bij sommige parlementariërs verzet tegen een zodanige

vergroting van de invloed van Karadzic. De nu gebezigde formulering lijkt in te houden dat Mladic en Karadzic, en mogelijk andere Bosnisch-Servische bevelhebbers, het onderling eens moeten worden over een uitbreiding van de staat van oorlog. Overigens lijkt de noodzaak daartoe momenteel minder urgent in het licht van de recente Servische militaire successen.

UNPROFOR heeft recentelijk onderzoek gedaan naar een aantal granaatinslagen in woonwijken in de Bosnische hoofdstad Sarajevo. Daaruit is gebleken dat tenminste één van deze granaten, die in een Moslim-wijk insloeg, waarschijnlijk door Bosnische troepen is afgevuurd. In het verleden waren er diverse aanwijzingen dat Bosnische eenheden vuur uitbrachten op de eigen burgerbevolking met als doel de Servische agressie rond de hoofdstad aan de kaak te stellen en de internationale publieke opinie in eigen voordeel te manipuleren. Denkbaar is dat daar ook in dit geval sprake van is geweest. Dit laat overigens onverlet dat ook van Servische zijde beschietingen op Sarajevo hebben plaatsgevonden.

De regering van Maleisië heeft aangekondigd door middel van economische hulpprojecten de banden tussen Bosnië-Herzegovina en Kroatië te willen verstevigen. Deze uitspraak volgt op het bezoek dat de premiers van Bosnië-Herzegovina en Kroatië vorige week aan een aantal islamitische landen, waaronder Maleisië, hebben gebracht. Maleisië is lid van de Organisatie voor de Islamitische Conferentie, die zich achter de Bosnische Moslims opstelt. Het land heeft in het verleden grote sommen gelds aan de Bosnische regering geschonken. Het vermoeden bestaat dat deze bedragen voor een deel zijn aangewend voor wapenaankopen. Zoals gemeld is sinds enkele weken sprake van een intensivering van de militaire samenwerking van Moslims en Kroaten in sommige delen van Bosnië-Herzegovina.

Een (Bosnisch-)Kroatische leider uit Zenica (centraal-Bosnië) heeft onderstreept dat de professionaliteit en de slagkracht van de Bosnische strijdkrachten aanzienlijk zijn toegenomen. Als gevolg daarvan zou de commandant van de Bosnisch-Kroatische eenheden (HVO), Roso, vrezen dat zijn eenheden in de strijd in Bosnië-Herzegovina in toenemende mate aan invloed zullen inboeten. Op grond daarvan zou Roso hebben besloten de coöperatie met de Moslims te intensiveren.

Kroatië

President Tudjman heeft in een ontmoeting met de speciale Amerikaanse afgezant voor het voormalige Joegoslavië, Thomas, gedreigd het mandaat van UNPROFOR op te zeggen, tenzij vóór 21 november overeenstemming bestaat over het herstel van economische betrekkingen tussen Kroatië en de Krajina. Een overeenkomst hierover zou uiterlijk eind december moeten worden geïmplementeerd. Het mandaat van UNPROFOR is door de Veiligheidsraad eind september met zes maanden verlengd, hoewel Kroatië voorkeur had voor een verlenging met een kortere duur. Bovendien had de Kroatische regering aangedrongen op maatregelen waardoor een begin zou worden gemaakt met invulling van het VN-vredesplan voor Kroatië, dat uitgaat van (her)integratie van de Krajina in het Kroatische staatsverband. Kroatië en de Krajina onderhandelen momenteel over herstel van de onderlinge economische betrekkingen, maar

de Serviërs schrikken terug voor concessies die kunnen worden beschouwd als stappen in de richting van herstel van het Kroatische gezag over de Krajina. Kennelijk hoopt Kroatië dat UNPROFOR op de Serviërs meer druk wil uitoefenen om toch verdergaande concessies te doen.

Volgens meldingen van UNPROFOR hebben Kroatische eenheden onlangs landmijnen gelegd in de onder VN-auspiciën gedemilitariseerde zone rond het Prevlaka-schiereiland in het uiterste zuiden van Kroatië. Ook zouden Kroatische eenheden zich volgens "Joegoslavische" media recentelijk schuldig hebben gemaakt aan provocaties in dat gebied. In dat kader zouden zich, in weerwil van de demilitarisering van het gebied, Kroatische militairen op Prevlaka bevinden en daar de Kroatische vlag vertonen. Er zou onlangs zelfs, zoals gemeld, vanaf Prevlaka een mortierbeschieting op Montenegrijns grondgebied hebben plaatsgevonden. Onlangs heeft een Kroatische regeringscommissie aanspraak gemaakt op de toegang tot de baai van Kotor, die door Prevlaka wordt beheerst. Denkbaar is dat Kroatië met de gemelde incidenten zijn soevereiniteit over Prevlaka wil onderstrepen.

Minister van Buitenlandse Zaken Granic heeft gesteld dat zijn regering en die van "Joegoslavië" volledig tegengestelde opvattingen hebben over de wijze waarop de onderlinge betrekkingen kunnen worden verbeterd. Kroatië stelt dat wederzijdse diplomatieke erkenning een eerste vereiste is, omdat dit aan de machthebbers in de Krajina duidelijk zou maken dat een oplossing van de problemen rond de Krajina slechts mogelijk is in het Kroatische staatsverband. "Joegoslavië" dringt daarentegen aan op kleine stappen ter verbetering van de onderlinge economische betrekkingen. Granic's "Joegoslavische" ambtgenoot Jovanovic zou erop hebben gezinspeeld dat erkenning van Kroatië daarna vanzelf zou volgen. Granic stelde evenwel dat de onderlinge tegenstellingen dermate fundamenteel zijn, dat de ontmoeting die hij dezer dagen met Jovanovic zou hebben, voorlopig zelfs de laatste zou kunnen zijn.

Er waren de laatste tijd weer aanwijzingen voor toenadering tussen "Joegoslavië" en Kroatië, die ertoe hebben geleid dat Granic en Jovanovic waren overeengekomen elkaar regelmatig te ontmoeten. Kroatië wil door deze contacten bewerkstelligen dat "Joegoslavië" formeel afstand neemt van het streven naar onafhankelijkheid van de Krajina en de Groot-Servisische staatsgedachte. "Joegoslavië" is daartoe echter niet bereid, en heeft gezien de interne nationalistische oppositie vermoedelijk niet de speelruimte, om Kroatië te erkennen binnen de internationaal aanvaarde grenzen. Jovanovic hoopt echter via de toenadering tot Kroatië een in economisch opzicht relevante verlichting van de internationale sancties tegen het land te bewerkstelligen.

Servië/Montenegro

"Joegoslavische" functionarissen hebben erop gewezen dat de recente militaire ontwikkelingen in Bosnië-Herzegovina nadelig kunnen zijn voor het vredesproces. Zij stellen dat de gevechten kunnen leiden tot een opleving van de solidariteit met de Bosnische Serviërs onder de "Joegoslavische" bevolking, waardoor de mogelijkheden van de Servische president Milosevic om de Bosnische Serviërs te bewegen tot instemming met de voorstellen van de Contactgroep, aanzienlijk worden beperkt. Zou Milosevic in die omstandigheden toch proberen de druk op de Bosnische Serviërs op te voeren, dan

zou dat volgens de betreffende verklaringen kunnen leiden tot een voor hem ongewenste groei in de populariteit van extreem-nationalistische stromingen in "Joegoslavië". Een dergelijke ontwikkeling ligt in geval van verdere verliezen voor de Bosnische Serviërs inderdaad voor de hand. De genoemde uitspraken hebben echter vermoedelijk met name tot doel de internationale gemeenschap ertoe aan te zetten druk op de Moslims uit te oefenen om af te zien van pogingen de militaire status quo aan te tasten.

Conclusie/voorzicht

De aangekondigde Amerikaanse maatregelen met betrekking tot het wapenembargo tegen de Bosnische Moslims zullen op korte termijn vermoedelijk niet leiden tot ingrijpende veranderingen in aard en intensiteit van de gevechten in Bosnië-Herzegovina, maar kunnen wel de internationale vredesinspanningen nadelig beïnvloeden.

Recentelijk hebben de Bosnische Serviërs een groot deel van het gebied dat de Moslims bij Bihac hadden veroverd, hernomen. Daarbij lijken zij enige steun van de Kroatische Serviërs te hebben ontvangen. Vermoedelijk houden de successen van de Bosnische Serviërs vooral verband met het feit dat zij versterkingen hebben aangevoerd uit andere delen van Bosnië-Herzegovina. Mogelijk zijn daardoor de Servische stellingen zodanig verzwakt dat de Moslims ook elders in Bosnië-Herzegovina offensieve operaties kunnen gaan uitvoeren.

De recentelijk gemelde intensivering van de (militaire) samenwerking tussen Moslims en Kroaten houdt vermoedelijk voor een deel verband met financiële impulsen van islamitische landen. Een andere overweging is de vrees van de HVO om invloed te verliezen in het licht van de snelle toename van het militaire vermogen van de Bosnische strijdkrachten.

De Kroatische regering blijft aandringen op een meer actieve rol van UNPROFOR om verwezenlijking van het VN-vredesplan voor Kroatië dichterbij te brengen. In dat kader heeft zij opnieuw gezinspeeld op mogelijke beëindiging van het mandaat van UNPROFOR, indien vooruitgang op dit punt uitblijft.

Volgens de jongste aanwijzingen liggen de standpunten van "Joegoslavië" en Kroatië over de wijze waarop de onderlinge betrekkingen kunnen worden verbeterd ver uiteen, met name met betrekking tot de Krajina. Dit maakt de recent gemelde toenadering tussen beide landen uiterst kwetsbaar.